

Til Byantikvaren

postmottak@bya.oslo.kommune.no

Vår saksbehandler: Sidsel Andersen

Oslo, 25.august 2021

Uttalelse til «Kulturmiljø i den grønne byen»

Oslo Elveforum er et kompetanse- og kontaktforum for frivillige arbeidsgrupper for Oslos elver og bekker og for Østensjøvannet. Vår oppgave er å bidra til vern, rehabilitering og gjenåpning av byens hovedvassdrag i byggesonen. Vi arbeider for at vassdragene skal være friske og rene, åpne og tilgjengelige for befolkningen. Oslo Elveforums visjon er levende vassdrag fra Marka til Fjorden. Se vår nettside www.osloelveforum.org

Elvegruppene representerer, fra vest mot sørøst: Lysakerelva, Mærradalsbekken, Hoffselva, Frognerelva, Akerselva, Hovinbekken, Alna, Østensjøvannet, Ellingsrudelva, Ljanselva, Gjersjøelva. Elvegruppene har gitt innspill til denne uttalelsen.

Oslo har et unikt vannlandskap

Oslo by har en vakker og gunstig beliggenhet der den ligger omkranset av beskyttende grønne åser mot nord, øst og vest. Her har ni hovedvassdrag med sidebekker sine naturskapte løp fra kildevannene i Marka, gjennom byggesonen ned mot Fjorden. De ligger som en vifte i det store landskapsbildet. Øst i byen har vi Ellingsrudelva som finner sin vei nordøstover og ut i Øyeren, samt Østensjøvannet naturreservat med sitt nett av bekker.

Vannet har gjennom byens utvikling blitt utnyttet til mange formål. Vassdragene forteller derfor byens historie på en helt konkret måte. Å ferdes langs elvene og bekkene våre er å oppleve byens kompleksitet i fortid og nåtid med alle sanser. Hver elvedal kan sammenliknes med et individ, med sin historie og utvikling i samspill med omgivelsene.

Elvene og bekkene ble i en lang periode på 1900-tallet systematisk lukket og lagt i rør og kulverter under bakken. Hensikten var å temme vannets krefter, sørge for en viss kontroll av forurensing og frigi areal til bygging. Forurensingen forsvant imidlertid ikke selv om den var ute av syne. Problemene må løses gjennom å ha kontroll på kildene til forurensingen og etablere renseanlegg, både lukkede og åpne. Elver, bekker og vann har de siste årene fått en ny historisk oppgave i det endrede klimaet vi ser utspille seg. Uforutsigbare hendelser av styrtregn og økte vannmengder, men også lange tørkeperioder, krever nye vannløsninger.

Elvene og bekkene blir nå gjenåpnet og gitt tilbake til bylandskapet der det er mulig. Regnvann temmes med ulike typer tiltak for å redusere skader og kostnader. Vannet forsinkes av absorberende takflater, regnbed og kanaler, før de føres ut i åpne vassdrag. Dette gir mer kontroll på vannet, men vann blir også mer synlig i bybildet. Når elver, bekker og sidebekker gjenåpnes, kan elveløpene integreres i natur- og parkanlegg, turveger og boligområder. Gjenåpning gir enestående muligheter til å restaurere og gjenskape naturen rundt elvene slik at det totale historiske landskapet igjen blir synlig.

Kulturmiljømeldingen

Kulturmiljømeldingen, med vedlegg, er et bra dokument som viser noen viktige trekk ved kulturmiljøet i Oslo. Kulturmiljø er det nye samlebegrepet for kulturminner, kulturmiljø og landskap. I tråd med dette legger denne meldingen mer vekt på naturmiljøet og på gjenbruk/ressursbruk. Oslo Elveforum mener dette er positivt med tanke på å gi større plass og legge mer vekt på vassdragenes betydning i bymiljøet. Men både tekst og bildebruk i meldingen gjenspeiler at det fremdeles er bygninger og enkeltobjekter som får mest omtale og oppmerksomhet. Vi savner en struktur som setter de aktuelle saker i sammenheng med geografi og utviklingshistorie. Byens landskapelige forutsetninger er ikke beskrevet som premiss for utvikling av kulturverdier. «Blågrønn struktur» er riktignok nevnt innledningsvis - men uten å beskrive den betydningen elvene har hatt for den historiske utviklingen av Oslo.

Mangelen på oppmerksomhet om de blågrønne kvalitetene kommer til syne i mange kapitler i meldingen. For eksempel vises det ikke et eneste bilde av noen av de ti elveløpene og det henvises knapt til noen turveier i det hele tatt, (bortsett fra de "fem grønne fingrene"). Enkelte av turveiene er gamle far og stier fra lang tid tilbake. Akerselva miljøpark er nevnt, men bare omtalt i forbindelse med historisk industriutvikling. Øvrige elver og betydningen de har hatt gjennom byhistorien er ikke nevnt (gårdsbrukene, møller, sagbruk, isdammer etc.) Vi tror et slikt perspektiv ville bidratt til å gjøre denne viktige informasjonen lettere tilgjengelig - også for «folk flest»

Helse og kultur- og naturopplevelser

Interesse for naturverdier, turveier og turstier i Oslo er i dag et viktig ledd i Oslofolks trivsel og lojalitet til byen og bør ikke underkommuniseres. Kulturmeldingen må generelt få med hvor avgjørende kultur- og naturopplevelsen er for god mental helse. Nærheten til natur og kultur vil kunne automatisk åpne opp verdsetting av en selv og omgivelsene. Dette ser vi tydelig i slitasjen av turveier under pandemien. Turveiene gir livskvalitet. I tillegg er nærhet til naturen og vannet i elvedalene helt avgjørende for den sterke opplevelsen. Denne kvaliteten og drivkraften bør komme inn i meldingen i del 1.2: utfordringer og muligheter - og generelt i hele meldingen. Den er avgjørende element i vår forståelse av byen – i fortid og nåtid.

Uttrykket **Grønne områder** bør f.eks. byttes ut med **Natur i by**. Likeledes er uttrykket **Bærekraft** et dårlig uttrykk som bør erstattes av **Tiltak som støtter naturlige prosesser**. Det blågrønne miljøet kan gjerne fremheves. Og hvorfor ikke kalle meldingen «Kulturmiljø i den blågrønne byen»?

I tillegg til den etablerte «gul liste» for bygninger, nevnes også arbeid med en «grønn liste». Oslo Elveforum har i mange år jobbet med en «blå liste» for de historiske elveløpene. Dessverre har ressursmangel gjort at dette

arbeidet har stoppet opp. Kanskje vil det å se gul, grønn og blå liste i sammenheng kunne revitalisere dette arbeidet?

Dokumentet bør også ha et 6. mål, nemlig at det skal tjene til allmenn opplysning for beboerne, ikke bare som grunnlag for videre planlegging. Derfor bør et av oppfølgingspunktene være å videreutvikle dokumentet til en lettlest bok bl.a. til bruk i skoleverket.

Per Østvold
Leder Oslo Elveforum

Sidsel Andersen
Nestleder Oslo Elveforum